

(मराठी)MARATHI (009)
SAMPLE QUESTION PAPER

Class - X

(2020-21)

Marks: 80

Time -3hrs

SECTION - A

Q 1) खालील उतारा वाचून प्रश्नांच्या उत्तरांचा योग्य पर्याय निवडा. (कोणतेही पाच) (5)

मित्रांनो, या सृष्टीचे मित्र बना. इवल्या-इवल्या पर्णावरचे दवबिंदू पाहा. ते मोती बघा आणि गवतातून कोळ्यांनी विणलेली जाळी! सूर्यकिरणांनी रंगलेली जणू सोनेरी मोत्यांच्या झालरी लावलेली पऱ्यांची ती हवेवर डोलणारी नाजूक मंदिरे! बघा ती मौज आणि पहाटेच्या प्रशांत वेळी झाडांवरून थेंब पडतात. जणू अश्रू - ते एका. ते निळे डोंगर बघा. खोल दऱ्या, नदऱ्या, नाले, तळी, वृक्षवेली, पाखरे- सारे पाहा. एखादे साधे फूल , परंतु किती सुंदर असते ते ! टेनिसन म्हणाला, “एक फूल जाणणे म्हणजे विश्वच जाणणे होय.” फुलपाखरांच्या अंगावरची नक्षी बघा. फुलपाखरांच्या मागे धावा. कोकिलेला शोधत फिरा. घुबडांचे घुत्कार एका. नाचणारे मोर बघा. गायी , बैल, मांजरे - त्यांचे डोळे बघा. गंमत आहे.

खालचे वरचे सारे विश्व पाहा. आकाशातील रात्रीचे काव्य पाहा. वेदांमधील ऋषींनी मध्यान्हीच्या निळ्या आकाशाचेही वर्णन केले आहे . आम्ही पहाटेचेही पाहणार नाही, मग मध्यान्हीचा धगधगीतपणा, त्यातील प्रखर सौंदर्य पाहणे दूरच राहिले! तुम्हाला ताऱ्यांचे कधी आकर्षण वाटले आहे? निळ्या आकाशाने तुम्ही कधी वेडे झाले आहात? काजव्यांची कवाईत पाहिली आहे?- प्रकाशाची कवाईत. एखाद्या डोंगरावर बसावे. समोर अनंत क्षितिज असावे. आपल्या मनाला ही सृष्टी एका विशाल पाळण्यात घालून नाचवत आहे असे वाटते. या अनंत सृष्टीत मी वाढलो. तुम्हीही सृष्टीच्या अंतरंगात शिरा. तिच्याशी परिचय वाढवा. तुम्हाला तिची अनंत भाषा, अनंत छंद सारे कळू लागेल. अशा रीतीने अनेक अनुभव घ्यावे. अनुभवाने जीवन समृद्ध करावे.

1)लेखकाने कोळ्याच्या जाळ्यांना कशाची उपमा दिली आहे?

अ) मोत्यांच्या माळेची ब) पऱ्यांच्या मंदिरांची क) सूर्यकिरणांची

2)झाडांचे अश्रू कोणते?

अ) झाडांवरून पडणारे दवाचे थेंब ब) झाडांचे रडणे क) पहाटेची शांतता

3)'रात्रीचे काव्य' म्हणजे लेखकाला काय म्हणायचे आहे?

अ) रात्री गायले जाणारे गीत ब) चंद्र, ताऱ्यांनी सजलेले आकाश क) ढगाळ आकाश

4) मध्यान्ह - म्हणजे कोणती वेळ ?

अ) पहाट ब) संध्याकाळ क) दुपार

5) सृष्टीच्या अंतरंगात शिरणे म्हणजे काय ?

अ) निसर्गाविषयी सर्व माहिती जाणून घेणे. ब) जंगलांमध्ये आत आत जाणे. क) सृष्टीची मजा घेणे.

6) लेखकाने कोणाच्या कवाईतीचा उल्लेख केला आहे ?

अ) सूर्याच्या ब) काजव्यांच्या क) कोळ्याच्या

7) 'एक फूल जाणणे म्हणजे विश्वच जाणणे' असे कोणी म्हटले आहे?

अ) वेदांतील ऋषी ब) टेनिसन क) लेखक

Q.2) खालील उतारा वाचून त्याखाली दिलेल्या प्रश्नांच्या उत्तरांचा योग्य पर्याय निवडा. (कोणतेही पाच)

(5)

युवकाच्या साहसांना सीमा नसतात. ते विविध पराक्रम करण्याचा प्रयत्न सतत करत असतात. पण युवा हा ही एक माणूस असतो. कधीकधी परिस्थितीमुळे त्याला मर्यादा पडतात. कधी विफलतेची रेखा त्याच्या मनाला चिकटते. निराशेचे ढग पसरतात आणि आसवांना भान राहत नाही. त्याच्या भावनांना खळखळत्या आसवांमध्ये विरघळावे लागते. मात्र या आसवांमध्येसुद्धा इंद्रधनूच्या छटा पाहण्याची ताकद असते. आसू झरतात, निखळतात, टपकतात. पण ते असहाय्यपणे किंवा लाचारीमुळे टपकत नसतात तर तोही एक माणूस असतो म्हणून आसवे येत असतात. पण त्याच्यात शक्ती असते हे तुफान रिचवण्याची! संकटाशी मुकाबला करण्याची! तो तुफानावर स्वार होतो. जिथे पाऊलवाटही नसते तिथे तो आपल्या साहसाने, उमंग भरलेल्या कृतीने नवा हमरस्ता निर्माण करत असतो. जीवनावरच्या अपार श्रद्धेने तो हे सर्व काम करतो. एकट्याने मार्गक्रमण करायची वेळ आली तरी त्याची हिम्मत खचत नाही. तो तसाच पुढे सरसावत राहतो. म्हणूनच युवक हे समाजाचे प्रबळ आशास्थान मानले जाते. युवकाच्या, तरुणाच्या खांद्यावर समाजाच्या प्रगतीचा भार असतो म्हणून या युवाशक्तीला योग्य दिशा, योग्य विचार, योग्य आचार यांचे भान असणे आवश्यक असते. ज्या समाजातील युवक आदर्श, तो समाज प्रगतीपथावर अग्रेसर दिसतो.

- 1) लेखकाच्या मते युवकाला कशामुळे मर्यादा येतात ?
अ) साहसामुळे ब) परिस्थितीमुळे क) निराशेमुळे
- 2) युवकाच्या आसवांमध्ये कोणती ताकद असते ?
अ) इंद्रधनूच्या छटा पाहण्याची ब) तुफानावर स्वार होण्याची क) हमरस्ता निर्माण करण्याची
- 3) 'तुफान रिचवणे' याचा उताऱ्याच्या आधारे अर्थ कोणता?
अ) खूप मेहनत घेणे ब) संकटे झेलणे क) संकटात अडकणे
- 4) 'जबाबदारी' या शब्दासाठी उताऱ्यात आलेला शब्द कोणता?
अ) भान ब) आशास्थान क) भार
- 5) कोणामुळे समाज खूप प्रगती करू शकतो ?
अ) युवकांच्या साहसामुळे ब) आदर्श युवकांमुळे क) हमरस्ता बनवल्यामुळे
- 6) युवक कोणावरच्या अपार श्रद्धेने मोठमोठी कामे पार पाडत असतो ?
अ) स्वतःवरच्या ब) देवावरच्या क) जीवनावरच्या
- 7) समाजासाठी युवक काय असतात ?
अ) आशास्थान ब) आदर्श क) शक्ती

Q.3) सूचनेनुसार लिहा.

अ) सूचनेनुसार योग्य पर्याय निवडा. (कोणतेही चार)

(4)

1) सर्वानी नेहमी कष्ट करावे. (सर्वनाम ओळखा.)

अ) नेहमी ब) सर्वानी क) कष्ट

2) आमचे गाव डोंगराच्या कुशीत होते. (क्रियापद ओळखा.)

- अ) गाव ब) आमचे क) होते
- 3) गुरुदेव म्हणाले , "महाराज तुम्ही राज्यात वेगाने सुधारणा केल्यात. (क्रियाविशेषण ओळखा.)
- अ) गुरुदेव ब) तुम्ही क) वेगाने
- 4) मी चार देश फिरून आलो. (अधोरेखित शब्दाची जात ओळखा)
- अ) नाम ब) सर्वनाम क) विशेषण
- 5) शाब्बास ! विद्यार्थ्यांनी संपूर्ण शाळा स्वच्छ केली ! (अधोरेखित शब्दाची जात ओळखा.)
- अ) शब्दयोगी अव्यय ब) उभयान्वयी अव्यय क) केवलप्रयोगी अव्यय

आ) सूचनेनुसार योग्य पर्याय निवडा. (कोणतेही तीन) (3)

- 1) आमच्या गावाला आदर्श गावाचा पुरस्कार मिळाला होता.(काळ ओळखा.)
- अ) वर्तमानकाळ ब) भविष्यकाळ क) भूतकाळ
- 2) सूर्य पूर्वेस उगवतो. (काळ ओळखा.)
- अ) भविष्यकाळ ब) भूतकाळ क) वर्तमानकाळ
- 3) खालीलपैकी कोणते वाक्य वर्तमानकाळातील आहे.
- अ) हिरवे डोंगर खूप सुंदर होते. ब) हिरवे डोंगर खूप सुंदर आहेत.
- क) हिरवे डोंगर सुंदर असणार.
- 4) मेहनती मुले यशस्वी होतात. (या वाक्याचे भविष्यकाळातील वाक्य निवडा.)
- अ) मेहनती मुले यशस्वी होतील. ब) मेहनती मुले यशस्वी होत आहेत.
- क) मेहनती मुले यशस्वी झाली.

इ) सूचनेनुसार योग्य पर्याय निवडा. (कोणतेही तीन) (3)

- 1) पर्यावरणरक्षणासाठी सर्वांनी काय करावे.? (वाक्याचा प्रकार ओळखा)
- अ) उद्गारवाचक ब) नकारार्थी क) प्रश्नार्थी
- 2) मंगेश वर्गात हजर आहे.(योग्य नकारार्थी वाक्य निवडा.)
- अ) मंगेश वर्गात हजर नाही. ब) मंगेश वर्गात गैरहजर नाही.
- क) मंगेश वर्गात गैरहजर आहे.
- 3) तुम्ही सर्वांनी अभ्यास करा. (वाक्याचा प्रकार ओळखा).
- अ) आज्ञार्थी ब) उद्गारवाचक क) प्रश्नार्थी
- 4) अहाहा! किती सुंदर देखावा आहे हा ! (या वाक्याचे विधानार्थी वाक्य कोणते)
- अ) हा देखावा फार सुंदर आहे. ब) हा देखावा सुंदर आहे काय?
- क) वा ! सुंदर देखावा आहे हा.

ई) समानार्थी शब्दांसाठी योग्य पर्याय निवडा. (कोणतेही दोन) (2)

- 1) तट

- अ) किनारा ब) पाणी क) नदी
2) परिचय
अ) प्रसिद्धी ब) ओळख क) प्रचिती
3) प्रगती
अ) हार ब) अधोगती क) भरभराट

उ) विरुद्धार्थी शब्दांसाठी योग्य पर्याय निवडा. (कोणतेही दोन) (2)

- 1) तारीफ
अ) चहाडी ब) स्तुती क) निंदा
2) सुरुवात
अ) मध्य ब) शेवट क) प्रारंभ
3) उदास
अ) कष्ट ब) दुःखः क) प्रसन्न

ऊ) खालील शब्दांचे लिंग बदल करा व उत्तरांसाठी योग्य पर्याय निवडा. (कोणतेही दोन) (2)

- 1) वाघ
अ) वाघीण ब) वाघ क) वाघरू
2) साधू
अ) सज्जन ब) संत क) साध्वी
3) गायक
अ) गौळण ब) गायिका क) गायकी

ए) खालील शब्दांचे वचन बदल करा व उत्तरांसाठी योग्य पर्याय निवडा. (कोणतेही दोन) (2)

- 1) मशाल
अ) मशाले ब) मशाल क) मशाली
2) शिंपला
अ) शिंपली ब) शिंपी क) शिंपले
3) मुलगी
अ) मुली ब) मुले क) मुलगे

ऐ) खालील सामासिक शब्दांचा समास ओळखा व उत्तरांसाठी योग्य पर्याय निवडा. (कोणतेही दोन) (2)

- 1) पंचवटी
अ) द्विगू ब) अव्ययीभाव क) इतरेतर द्वंद्व
2) कपडालता
अ) वैकल्पिक द्वंद्व ब) इतरेतर द्वंद्व क) समाहार द्वंद्व
3) यथाक्रम
अ) समाहार द्वंद्व ब) द्विगू क) अव्ययीभाव

प्रश्न 4) खालील उतारा वाचून प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

(5)

पहिला दिवस सुरळीत गेला आणि दुसऱ्या दिवशी व्रतभंगाचा प्रसंग आला. पहिल्या दिवशी निम्म्याहून अधिक कचेरीला माझ्या वजन घटवण्याच्या व्रताची वार्ता गेली होती; परंतु दुसऱ्या दिवशी आमच्या अण्णा नाडगौडाला प्रमोशन मिळाल्याची वार्ता आली आणि त्याने साऱ्या सेक्शनला पार्टी दिली. कॅन्टीनच्या आचाऱ्याने तर माझ्या 'डायट' वर सूड घ्यायचा असे ठरवून पदार्थ केले होते. बरे, न खावे तर अण्णा नाडगौडाला वॉईट वाटणार! बिचारा सहा वर्षांनी 'एफिशिएन्सी बार'च्या जाळ्यातून बाहेर पडला होता. आचाऱ्याने मिठाईत साखर न घालता साखरेत मिठाई घालून आणली होती. घासाघासागणिक सहस्त्रावधी कॅलरीज पोटात चालल्या होत्या, त्यामुळे खाल्लेले गोड लागत नव्हते. बटाटेवडे होते- म्हणजे आणखी कॅलरीज. चिवडा अस्सल 'वनस्पती'तला, त्यामुळे आणखी कॅलरीज आणि एवढे सगळे हादडून शेवटी 'भज्यांशिवाय पार्टी कसली?' या भिकोबा मुसळ्याच्या टोमण्यामुळे चेकाळून नाडगौडाने स्पेशल भज्यांची परत ऑर्डर दिली.

1) प्रमोशन कोणाला मिळाले होते?

अ) अण्णा नाडगौडाला

ब) भिकोबा मुसळेला

क) कॅन्टीनच्या आचाऱ्याला

2) व्रतभंगाचा प्रसंग कोणत्या दिवशी आला?

अ) पहिल्या

ब) दुसऱ्या

क) पाचव्या

3) भज्यांची ऑर्डर पुन्हा का दिली?

अ) भूक लागल्याने.

ब) सगळ्यांच्या आग्रहामुळे.

क) भिकोबा मुसळेच्या टोमण्यामुळे.

4) खाल्लेले गोड का लागत नव्हते?

अ) मिठाईत साखर कमी होती.

ब) मिठाई शिळी होती.

क) कॅलरीज पोटात चालल्या होत्या.

5) बिचारा वर्षांनी एफिशिएन्सी बारच्या जाळ्यातून बाहेर पडला होता.

अ) सहा

ब) सात

क) चार

6) 'कमी करणे' या अर्थाचा परिच्छेदात आलेला शब्द कोणता ?

अ) हादडणे ब) घटवणे क) चेकाळणे

प्रश्न 5) खालील कविता वाचून प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

(5)

अग्निमाजि पडे बाळू |

माता धांवे कनवाळू ||१||

तैसा धांवे माझिया काजा |

अंकिला मी दास तुझा ||२||

सर्वेचि झेंपावे पक्षिणी |

पिली पडतांचि धरणी ||३||

भुकेले वात्सरावे |

धेनु हुंवरत धांवे ||४||

वणवा लागलासे वनी |
पाडस चिंतीत हरणी ||५||
नामा म्हणे मेघा जैसा |
विनवितो चातक तैसा ||६||

- 1) मेघाला विनवणी कोण करत आहे?
अ) वासरू ब) चातक क) माता
- 2) हरणी चिंतित होते कारण
अ) पाडस वणव्यात सापडते. ब) पाडस जंगलात हरवते .
क) पाडस खाली पडते.
- 3) पक्षिणी कुठे झेप घेते?
अ) पिल्लू धरतीवर पडल्यावर ब) पिल्लू आकाशात उडाल्यावर
क) झाडावर
- 4) वरील संतवाणीत कोणत्या नाते संबंधाचा उल्लेख आलेला आहे?
अ) मुलगा-वडील ब) आई-बाळ क) आजी-नातू
- 5) कवितेत मातेचे वर्णन कसे केले आहे.?
अ) कनवाळू ब) दयाळू क) प्रेमळ
- 6) भुकेलेल्या वासरासाठी गाय काय करते?
अ) मायेने जवळ घेते. ब) हंबरत धावत जाते. क) सोबत झेपावते.

SECTION - B

प्रश्न 6) अ) खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) (3)

- 1) बाळासाठी लेखकाने कोणती शाल काढली?
- 2) अब्दुलला चिठ्ठी कोणी वाचून दाखविली?
- 3) लेखक अंधेरीच्या गोठ्यात का जाऊ लागले?
- 4) लेखकाचा माध्यमिक शिक्षणाचा टप्पा कोणत्या शाळेतून सुरु झाला?
- 5) ललितकलांचा पाया कोणाला म्हटले जाते?

आ) रिकाम्या जागी योग्य शब्द लिहून वाक्य पूर्ण लिहा. (कोणतेही तीन) (3)

- 1) पुढे वाईलाअध्यक्ष म्हणून मी गेलो.
- 2) कुटुंबाचा मात्र माझ्या ----- बाबतीतला उत्साह अवर्णनीय होता.
- 3) अब्दुलच्या सत्कारातील फुलदाणी -----लोकांनी तयार केली होती.
- 4) आयुष्याच फार मोठं ----- मला भावे सरांच्या या शिकवणीतून गवसलं.
- 5) निरंजनची गुरुजींवर अपार..... होती.

इ) खालील प्रश्नांची उत्तरे ३० ते ४० शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) (4)

- 1) प्रवासवर्णनाने स्वतःबद्दल कोणती माहिती दिली?
- 2) "माझे संस्कारकेंद्र डोळ्यांसमोर उभे राहते" असे लेखकाने का म्हटले आहे.?

- 3) पहाटेच्या अभ्यासाचा निरंजनला कोणता अनुभव आला?
- 4) दाजीसाहेबांनी अब्दुलचे कौतुक कोणत्या शब्दात केले?

प्रश्न 7) अ) खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) (3)

- 1) कवीची जिंदगी कशात बरबाद झाली ?
- 2) सैनिकाचे औक्षण कशाने केले जाते ?
- 3) कवीच्या साहाय्यास कोण धावून आले.?
- 4) कवी कशाचा हिशोब करत आहे. ?
- 5) सैनिकांवर काय घोंघावत असतो ?

आ) रिकाम्या जागी योग्य शब्द लिहून वाक्य पूर्ण लिहा. (कोणतेही तीन) (4)

- 1) ----- विचार हरघडी केला. .
- 2) हे माझे सर्वस्व .
- 3) तुझ्या विजयाचीडोळे भरून पहावी.
- 4) अशा ----ज्योतींची तुझ्यामागून राखण.
- 5) धडाड्या तोफातून तुझे पाऊल -----

इ) खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा. (2)

- 1) झोतभट्टीत शेकावे पोलाद ,
तसे आयुष्य छान शेकले
- 2) तुझ्या शौर्यगाथेपुढे
त्याची केवढीशी शान

प्रश्न 8) खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) (2)

- 1) कोणती प्रवृत्ती चुकीची आहे असे होमी भाभा यांनी म्हटले आहे?
- 2) लेखक डॉक्टर अनिल काकोडकर यांना कोणत्या प्रक्रियेवर काम करण्यास सांगण्यात आले?
- 3) बार्क हे कशाचे लघुरूप आहे?

प्रश्न 9) खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर निबंध लिहा. (8)

- 1) रेल्वे स्टेशनवरील फेरफटका. -- मुद्दे ----नातेवाईकांना आणण्यासाठी जाणे -----रेल्वे यायला वेळ असणे ---- फेरीवाले , विक्रेते , लोकांची गर्दी. काही व्यक्ती परगावी जाणे ---- संमिश्र भावना
- 2) वर्गातील फळ्याचे आत्मवृत्त.-- मुद्दे ----शिक्षकांचा सखाशाळेत एक विशेष स्थान --- वेगवेगळ्या तासाला वेगवेगळे शिक्षण ----- काही विद्यार्थ्यांकडून दुरुपयोग ----- सुट्टीत कंटाळवाणे वाटणे -----आताची अवस्था ----- आवश्यक काळजी .
- 3) वीज बंद पडली तर. मुद्दे - अत्यावश्यक गरज ----लहान मोठे उद्योग धंदे महत्वाचे ----- वीज बंद पडल्याने होणारे नुकसान -----विजेची बचत आवश्यक -----त्यासाठी पाण्याचीही बचत आवश्यक .

प्रश्न 10) अ) खालील मुद्द्यांच्या आधारे गोष्ट लिहून शीर्षक व तात्पर्य लिहा. (कोणतीही एक) (7)

एका जंगलात एक साधू राहत होतेसाधूची वृत्ती परोपकारी ---- मुसळधार पाऊस -
--एक वाटसरू ----झोपडीचे दार वाजविणे----साधूने झोपडीत घेणे ----झोपडी लहान----आणखी
काही वाटसरुंनी दार वाजविणे ----साधूने आत घेणे----- खूप अडचण होणे---- उभ्याने रात्र
काढणे ----पाऊस थांबणे ---- सगळ्यांनी विचार करणे----- अडचणीत नेहमीच एकमेकांना साथ
देणे.

किंवा

एक मुंगी -----तळ्यात पडते -----बाहेर निघता येत नाही -----काठावर झाड ----
झाडावरील कबुतराला मुंगीची दया येणे -----झाडाचे पान पाण्यात टाकणे----मुंगीचे
त्याआधारे काठावर येणे ---काही दिवसांनी एका शिकाऱ्याने कबुतारावर नेम धरणे -----
मुंगीने शिकाऱ्याला चावा घेणे. उपकाराची परतफेड.

आ) खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर पत्र लिहा. (5)

मयूर / मालती कुळकर्णी, शारदा विद्यालय सांगली , शाळेत साजऱ्या होणाऱ्या
पर्यावरणदिनानिमित्त रोपांची मागणी करणारे पत्र 'मेघल रोपवाटिका', गणेशनगर सांगली यांना
लिहितो / लिहिते .

किंवा

विराज /विजया काळे २४०, सहकारनगर, पुणे येथून आपल्या राहत्या भागात मोकाट
कुत्र्यांचा अतिशय त्रास होत असल्याने, महानगरपालिका पुणे यांना तक्रार पत्र लिहितो/ लिहिते .